

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Скічко Ірини Анатоліївни на тему «Розслідування колабораційної діяльності», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми не викликає сумнівів. Вона обумовлена тими обставинами, що правова система нашої держави та правозастосовна практика зазнає численних змін з метою забезпечення євроінтеграційного напрямку розвитку України, гарантування принципу верховенства права. Складність реалізації поставлених завдань пов'язана із повномасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2022 року, необхідності протидіяти збройній агресії й забезпечення ефективного розслідування воєнних злочинів країни агресора та інших кримінальних правопорушень, вчинених за умов воєнного стану в Україні.

У свою чергу, потреби практичної діяльності у боротьбі зі злочинністю обумовлюють необхідність розробки нових підходів щодо реалізації завдань кримінального провадження й забезпечення законності у державі. Зокрема, мова йде про виявлення, розкриття, розслідування та попередження колабораціонізму як виду злочинної діяльності, що належить до категорії злочинів проти основ національної безпеки України та полягає в співпраці у формі сприяння відповідної особи чи групи осіб, які проживають на території держави, з особами, що здійснюють спроби її окупації.

На етапі документування кримінальних правопорушень слідчі підрозділи працюють в умовах підвищеної складності, що потребує розроблення ефективних правових процедур збирання доказів стороною обвинувачення. Слід врахувати, що відповідно до КПК України, здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності покладається на слідчих органів безпеки, однак реагування та первинне документування таких фактів здебільшого здійснюють уповноважені працівники Національної поліції України у складі спільних слідчо-оперативних груп, а відтак необхідність

дослідження зазначеної проблематики визначається також її міжвідомчим спрямуванням.

Відповідно, існує потреба формування відповідного теоретичного та практичного інструментарію визначення основ розслідування та виокремлення особливостей розслідування колабораційної діяльності. Власне діяльність із розслідування колабораційної діяльності характеризується як кримінальними процесуальними, так і криміналістичними особливостями, що обумовлює як актуальність, так і складність дослідження, надає йому комплексного характеру.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження **Скічко Ірини Анатоліївни** є актуальним та присвячене формуванню основ розслідування колабораційної діяльності.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана із виконанням завдань, визначених у **нормативно-правових актах, наукових програмах та планах**. Так, дослідження ґрунтується на Плані дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020–2024 роки (наказ МВС України № 454/2020). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 листопада 2022 року (протокол № 15).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження

І.А. Скічко базується на основі використання широкого спектру як загальнонаукових, такі і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені здобувачкою у дисертації методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових розробок та дисертаційних праць відповідно до предмету дослідження, які виконувалися в Україні та в іноземних державах, що вказує на врахування здобувачкою наявних тенденцій розвитку у вітчизняному та міжнародному правовому регулюванні та практиці реалізації криміналістичних засад – щодо з'ясування особливостей розслідування колабораційної діяльності.

Дисертантка у роботі використала належні джерела, адже *емпіричну базу* дисертаційного дослідження складає судова та слідча практика, статистичні й аналітичні матеріали НПУ та МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2019–2024 роки; результати анкетування 163 слідчих Національної поліції України Запорізької, Донецької, Київської, Кіровоградської, Луганської, Полтавської, Харківської, Чернігівської областей; узагальнені дані вивчення 90 матеріалів кримінальних проваджень та 64 судових рішень, винесених у 2023–2024 рр., рішення Конституційного Суду України; Інформаційні листи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ; матеріали ЗМІ, а також досвід роботи авторки на керівних посадах в правоохоронних органах.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження І.А. Скічко характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що на основі ґрунтовного вивчення законодавства, наукових праць, слідчої, судової та

експертної практики, сформовано теоретичні та практичні засади методики розслідування колабораційної діяльності з визначенням шляхів розв'язання низки доктринальних і практичних питань.

У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій:
вперше:

– розроблено основи видової криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності, що включає загальні положення розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (Розділ 1 Особливої частини Кримінального кодексу України) з урахуванням особливостей збирання доказів за низкою споріднених кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111, 111-2, 436-2 КК України; в основу систематизації окремих (внутрішньовидових) методик покладено спільні ознаки способу вчинення кримінального правопорушення, його суб'єкта та обставинки, особливості слідоутворення й специфічні засоби збирання доказів стороною обвинувачення в умовах дії правового режиму воєнного стану;

– запропоновано порядок (програму) збирання стороною обвинувачення доказів учинення колабораційної діяльності шляхом проведення комплексу пов'язаних єдиним тактичним задумом слідчих (розшукових) дій (огляду, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання, призначення судових експертиз), інших процесуальних дій та організаційних заходів воєнного, розвідувального, інформаційно-аналітичного, режимного характеру, у тому числі в обставинах, коли особа-колабораціоніст перебуває на непідконтрольній Україні території, що своєю чергою зумовлює потребу в залученні додаткових сил і засобів;

– розкрито типологію правопорушників (колаборантів), у тому числі співучасників у складі злочинних груп, з виокремленням вікових, соціально-демографічних, професійних, психологічних та інших криміналістично значущих ознак;

удосконалено:

– наукові підходи щодо криміналістичної класифікації злочинів проти основ національної безпеки України, службових зловживань та правопорушень

проти авторитету державної влади, що є основою для подальшої диференціації та систематизації методик їх розслідування;

– наукову систематизацію поширених способів учинення колабораційної діяльності з виокремленням їх об'єктивних та суб'єктивних ознак та зв'язків із характеристиками причетних до злочину службових та інших категорій осіб-колаборантів;

– положення стосовно диференціації завдань початкового етапу розслідування колабораційної діяльності з урахуванням розподілу типових слідчих ситуацій на сприятливі, несприятливі та нейтральні відповідно до обсягу та змісту наявної в слідчого інформації про подію злочину та причетних до його вчинення осіб;

– бачення напрямів удосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами й іншими суб'єктами (інституції сектору безпеки та оборони, судово-експертні установи, військові адміністрації) на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності;

дістало подальший розвиток:

– доктринальне обґрунтування необхідності удосконалення підстав притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність із уточненням диспозиції ст. 111-1 КК України, зокрема: врахувати серед місць можливого здійснення пропаганди заклади культури; передбачити кримінальну відповідальність за здійснення громадянином України на тимчасово окупованій території України та на підставі законодавства, відмінного від законодавства України, професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг аудитора, оцінювача, експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця або наданням інших публічних послуг;

– наукові положення, що визначають ситуаційний підхід до організації розслідування колабораційної діяльності залежно від сприятливих і несприятливих чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру;

– наукові рекомендації щодо призначення стороною обвинувачення у кримінальних провадженнях про колабораційну діяльність портретної,

лінгвістичної, комп'ютерно-технічної, почеркознавчої та інших видів судових експертиз.

Зміст заявлених положень наукової новизни розкритий та обґрунтований у тексті дисертаційного дослідження, підтверджений результатами емпіричних досліджень здобувачки.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні результати наукового дослідження опубліковано в 12 наукових публікаціях за темою дисертації, серед яких шість статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань із юридичних наук, одна стаття в іноземному фаховому виданні та п'ять – у збірниках тез науково-практичних конференцій.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями Скічко Ірини Анатоліївни з теми дослідження можна прийти до висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та можуть бути використані у:

– у *науково-дослідній роботі* – для посилення теоретико-методологічної бази вдосконалення окремих методик досудового розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (акт Національної академії внутрішніх справ від 10.04.2025 № 45-нд);

– у *законотворчій діяльності* – для підготовки пропозицій щодо внесення змін та доповнень до кримінального законодавства;

– в *освітньому процесі* – під час розроблення програм спеціальних курсів, підготовки підручників, навчальних посібників, практикумів, оглядів слідчої практики, довідкових та інших видань з питань методики досудового

розслідування колабораційної діяльності (акт Національної академії внутрішніх справ від 10.04.2025 № 45-нд);

– у *правозастосовній сфері* – для підвищення ефективності здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності.

Впровадження засвідчують відповідні акти, додані у додатках до дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи Скічко Ірини Анатоліївни відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (192 найменування на 25 сторінках) і додатків. Повний обсяг дисертації становить 194 сторінки, з них обсяг основного тексту – 156 сторінок.

Дисертація виконана державною мовою.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкриті мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою в тексті поданої праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена державною та англійською мовами.

У *вступі* наведено актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, виокремлено наукову новизну дослідження, підкреслено застосування відповідних методів дослідження, вказано відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі* дисертації формуються наукові основи дослідження методики розслідування колабораційної діяльності. З'ясовуються поняття та

сутність колабораційної діяльності (підрозділ 1.1), виокремлюються способи вчинення кримінального правопорушення, що передбачає відповідальність за колабораційну діяльність (підрозділ 1.2), наводиться характеристика осіб, які здійснюють колабораційну діяльність (підрозділ 1.3), виокремлюються інші елементи криміналістичної характеристики колабораційної діяльності (підрозділ 1.4).

У *другому розділі* дисертації визначається організація розслідування колабораційної діяльності. Розкриваються питання виявлення колабораційної діяльності та досліджується початок кримінального провадження (підрозділ 2.1), з'ясовується взаємодія слідчого з оперативними підрозділами й іншими суб'єктами під час розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 2.2), наводяться типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 2.3).

У *третьому розділі* дисертації висвітлюються питання проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування колабораційної діяльності. Розкривається організація і тактика проведення допиту, огляду, освідування та пред'явлення для впізнання як основних слідчих (розшукових) дій під час розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 3.1), з'ясовуються особливості призначення окремих видів судових експертиз під час розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 3.2).

Висновки, сформульовані дисертанткою, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Авторкою використано належну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, джерела іноземних держав.

Таким чином, дисертація Скічко Ірини Анатоліївни відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Скічко Ірини Анатоліївни щодо сформованого комплексу теоретичних та практичних

положень, криміналістичних рекомендацій методики розслідування колабораційної діяльності, які сприятимуть підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень, рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку. Також цінними є рекомендації здобувачки щодо підвищення ефективності розслідування колабораційної діяльності, з метою підвищення ефективності досягнення цілей кримінального провадження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Скічко Ірини Анатоліївни, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У вступі роботи, у рубриці «наукова новизна», здобувачка зазначає, що нею «удосконалено ... бачення напрямів удосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами й іншими суб'єктами (інституції сектору безпеки та оборони, судово-експертні установи, військові адміністрації) на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності» (с. 22 дисертації). Під час прилюдного захисту дисертації бажано конкретизувати, які саме напрями удосконалення взаємодії компетентних суб'єктів пропонує здобувачка?

2. У другому розділі дисертації визначається організація розслідування колабораційної діяльності. Розкриваються питання виявлення колабораційної діяльності та досліджується початок кримінального провадження (підрозділ 2.1), з'ясовується взаємодія слідчого з оперативними підрозділами й іншими суб'єктами під час розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 2.2), наводяться типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності (підрозділ 2.3). Однак, варто було б приділити увагу й наступному етапу розслідування кримінальних

правопорушень, під час якого слідчий вирішує ряд важливих завдань кримінального провадження.

3. У висновках роботи, характеризуючи особу злочинця, здобувачка підсумовує, що «особою-колабораціоністом слід вважати громадянина України, переважно віком до 80 років, що має здатність продукувати певного виду й контексту інформацію, яка за своєю сутністю та змістом суперечить основам державного ладу України, її територіальної цілісності. Залежно від форми вчинення колабораційної діяльності ця особа може бути посадовою, тобто очолювати певне окупаційне утворення» (с. 151 дисертації). Однак, бажано надати конкретну інформацію щодо біологічних та соціальних ознак особи злочинця, відповідно до їх кількісно-якісних характеристик.

У той самий час, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію рецензента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертантка відповідально дотрималася норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота Скічко Ірини Анатоліївни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Скічко Ірини Анатоліївни на тему «Розслідування колабораційної діяльності», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем розслідування колабораційної діяльності, на сучасному

етапі розвитку законодавства, існуючих реалій щодо реалізації правоохоронної та злочинної діяльності, з врахуванням їх взаємозв'язку.

2. Дисертація «Розслідування колабораційної діяльності», за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами і доповненнями) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка **Скічко Ірина Анатоліївна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Рецензент –
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Юлія ЧОРНОУС

